

Світлана НОГІНА

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія

Сергій ШУМІКІН

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія

Олена ШЕВЧЕНКО

Запорізька державна інженерна академія

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто економічну сутність та особливості оборотних засобів підприємства. Особлива увага звернена на формування, використання та управління останніми.

Ключові слова: оборотні засоби, джерела формування оборотних засобів, управління оборотними засобами, ризик, ефективність.

У сучасних умовах конкурентного ринку ефективне управління основними економічними процесами: формуванням та використанням оборотних засобів в операційній діяльності, вирішує низку питань стратегічного розвитку підприємства і забезпечує кінцеві результати господарської діяльності.

Більшість вітчизняних підприємств не в змозі витримати жорстоку конкуренцію та досягти високого чи хоча б достатнього рівня доходності через нестачу обігових коштів, потоків оборотних засобів.

Проблема оцінки рівня забезпеченості підприємств оборотними засобами, джерел їх фінансування, визначення ефективності використання та їх якісного нормування дуже складна та актуальна з позиції прийняття стратегічних управлінських рішень на кожному підприємстві.

Вітчизняні та зарубіжні економісти В. Т. Андрійчук, Г. Ф. Білоусенко, А. Д. Василик, М. В. Володькіна, Л. А. Демчик, К. В. Ізмайлова, Я. Н. Кагнер, Г. Г. Кірейцев, М.Я.Коробов, Л. А. Лігоненко, А. М. Мороз, А. М. Поддєрьогін, Р. А. Слав'юк та інші зробили значний внесок у визначення стратегії використання оборотних засобів.

Слід зазначити, що основною метою нашої статті є аналіз формування, використання та управління оборотними засобами. При цьому потрібно визначитись з розумінням поняття.

Більшість економістів вважають, що оборотні засоби – засоби, що перебувають у розпорядженні підприємства і можуть бути переведені в готівку протягом одного виробничого циклу або року. Оборотні засоби включають запаси матеріалів, залишки готової продукції, дрібне знаряддя з тривалістю використання не менше одного року, а також готівку; грошові засоби, вкладені у виробничі оборотні й обігові фонди, джерелами утворення яких є власні й прирівняні до них позикові й залучені засоби [3, с.132].

Ритмічність, злагодженість і висока результативність роботи підприємства багато в чому

залежать від його забезпеченості оборотними засобами. Так нестача засобів, що авансуються на придбання матеріальних запасів, може привести до скорочення виробництва, невиконання виробничої програми.

Формування оборотних засобів підприємства пов'язане зі створенням власного оборотного капіталу, підтримки безперервного процесу його кругообігу.

Джерела формування оборотних засобів у цьому процесі капіталу не розрізняються, але система їх формування впливає на швидкість обороту, уповільнюючи або прискорюючи його.

Джерела формування оборотних засобів себе поділяються на (рис. 1):

- власні;
- позикові;
- додатково залучені.

Характер джерел формування і принципів різного режиму власних та позикових оборотних коштів є вирішальними факторами, що впливають на ефективність використання оборотних активів і всього капіталу.

Основним показником структури оборотних засобів на підприємстві вважається частка власного та залученого капіталів. Кожна галузь має свої показники структури капіталу, що залежать від особливостей господарської діяльності, технологічного обладнання, умов конкуренції, тривалості виробничого циклу та ін.

У різних країнах використовуються різні співвідношення між власним і позиковим капіталом. У США застосовують співвідношення 40/60, у Японії – 30/70 [1, с. 213].

Необхідність у власному капіталі зумовлена вимогами самофінансування підприємства. Треба пам'ятати, що фінансування діяльності тільки за рахунок власних коштів не завжди вигідне. Підприємства зацікавлені у залученні позикових засобів. Отримавши їх під менший відсоток, ніж рентабельність капіталу, можливо розширити виробництво, підвищити прибуток.

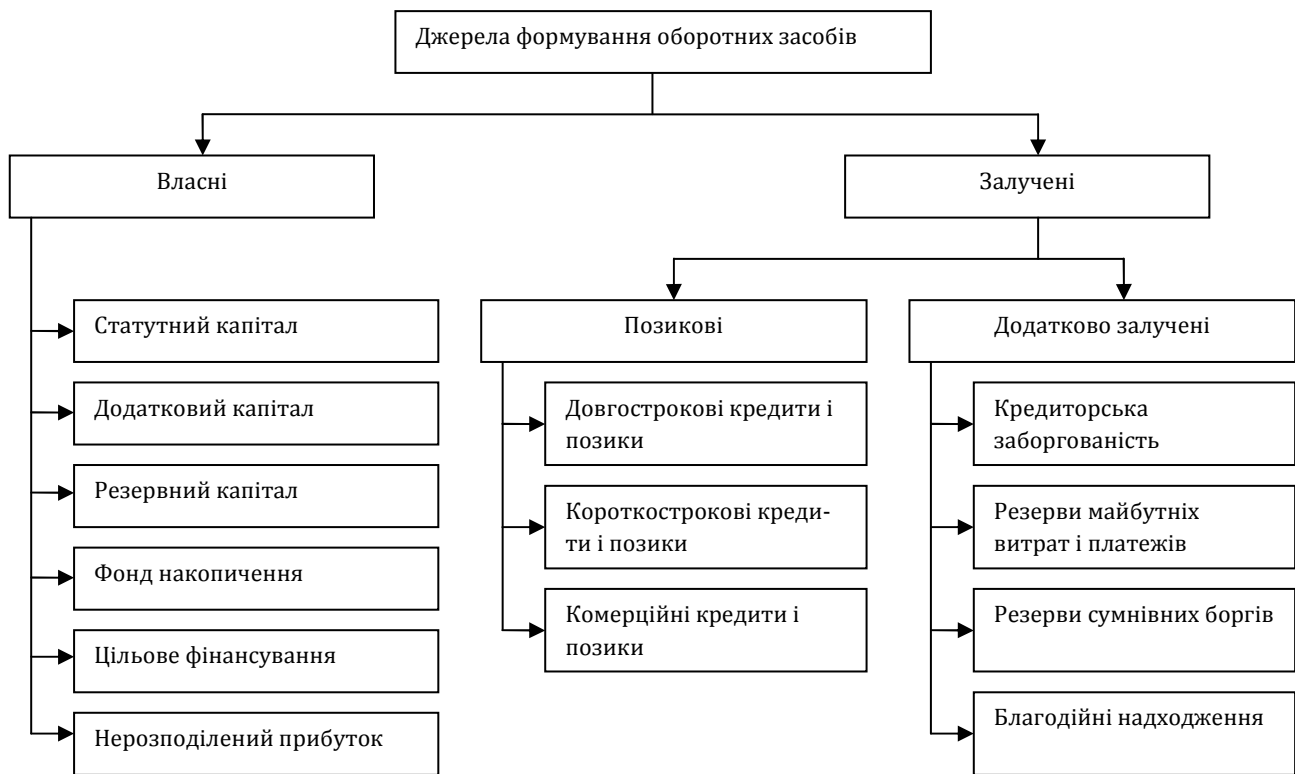

Рис. 1. Джерела формування оборотних засобів

Механізм формування та використання оборотних засобів має вплив на рух виробничого процесу та виконання фінансових планів.

Система управління оборотними засобами - це система цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом та суб'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них численних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища [5, с. 127].

Управління оборотними засобами є комплексом заходів, що спрямовані на забезпечення умов оптимізації та безперервності процесу їх обороту, формування достатнього їх обсягу, раціональної структури й ефективної організації їх використання.

Раціональне управління оборотними засобами передбачає їх оптимізацію з огляду на потреби. Тобто залежно від галузі діяльності підприємство самостійно визначає розмір оборотних активів [6, с. 4].

Останньому необхідно періодично оцінювати свої потреби в оборотних засобах, бо існують ризики, пов'язані як з нестачею, так і з надлишком оборотних засобів.

Ризики, пов'язані із нестачею оборотних засобів:

- затримки в постачанні сировини та матеріалів і, як наслідок, збільшення тривалості виробничого циклу і зростання витрат;
- зниження об'ємів продажу через недостатні запаси готової продукції;
- додаткові витрати на вирішення питань фінансування.

Ризики, пов'язані із надлишком оборотних засобів:

- фізичне псування або моральне старіння;
- зростання витрат на зберігання надлишків запасів;
- відмова оплати боржниками або їх банкрутство;
- банкрутство банків, у яких зберігаються грошові засоби;
- збільшення податку на майно через більш високий об'єм товарно-матеріальних запасів і готової продукції;
- падіння реальної вартості дебіторської заборгованості та грошових засобів через інфляцію [2, с. 204].

Основними завданнями управління оборотними засобами на підприємстві є [3, с. 88]:

- організація та оцінка управління матеріальними та фінансовими потоками на підприємстві;
- виявлення оптимальної потреби в оборотних засобах;
- виявлення співвідношення джерел формування оборотних засобів;
- організація управління операційною та фінансовою діяльністю, що забезпечує конкурентоспроможність.

Існують певні стратегії управління оборотними засобами.

Стратегія управління оборотними засобами - це спосіб їх формування та використання. Розрізняють наступні види:

1. Ідеальна стратегія - поточні активи фінансуються за рахунок поточних зобов'язань. З позиції ліквідності ця модель є найбільш ризикованою, оскільки у випадку одночасного висування кредиторами всіх вимог підприємство буде змушене розпродавати частину своїх основних засобів.
2. Агресивна стратегія полягає у фінансуванні на

довгостроковій основі необоротних активів і постійної частини оборотних активів. Змінна частина оборотних активів повністю покривається за рахунок короткострокової заборгованості. Ризик, пов'язаний з агресивною стратегією, високий. Останню може дозволити собі лише підприємство, яке не має проблем з поновленням короткострокових кредитів або з отриманням комерційних кредитів від постачальників.

3. Консервативна стратегія полягає у фінансуванні майже всіх активів за рахунок довгострокових джерел. Як правило, консервативна стратегія застосовується на початкових стадіях існування підприємства за умови достатньої величини капіталу власників підприємства і доступності довгострокових кредитів для інвестиційного фінансування.

4. Компромісна стратегія полягає у фінансуванні необоротних активів, постійної частини оборотних активів і приблизно половини змінної частини оборотних активів за рахунок довгострокових джерел. Інша частина оборотних активів фінансується на короткостроковій основі. Модель є найбільш реальною, проте в окремі періоди підприємство може мати зайві оборотні активи, що зменшує їх прибутковість.

Управління оборотними засобами постійно потребує дослідження й прогнозування обсягу його оборотних активів. Прогнозування найкраще підходить для визначення величини оборотних активів підприємства на наступні роки [4, с. 99].

Процес прогнозування складається з наступних етапів:

- 1) Визначення завдання – формується об'єкт прогнозу, визначається мета і завдання;
- 2) Визначення структури об'єкта.
- 3) Збір інформації про об'єкт.
- 4) Вибір методу прогнозування та алгоритму прогнозу.
- 5) Презентування результатів прогнозу.

Прогноз вказує на можливість того чи іншого шляху розвитку в майбутньому, дає інформацію для вирішення проблеми вибору методів планування.

Якісне планування та нормування оборотних засобів удосконалює процес формування власних оборотних коштів. Шляхом нормування визначається мінімальний розмір оборотних засобів, який необхідний для забезпечення безперервного й нормального функціонування виробництва. Важливим моментом у нормуванні є об'єктивний розрахунок індивідуальних нормативів. Значення нормування оборотних коштів полягає у наступних засадах.

1. Правильність визначення їх нормативу забезпечує безперервність процесу виробництва.

2. Здатність до ефективного використання на кожному підприємстві.

3. Від встановленого нормативу залежить виконання плану виробництва, реалізації продукції, прибутку та рівня рентабельності [7, с. 12].

При методиці нормування повинно застосовуватись правильне та чітке визначення нормативів, з мінімальною трудомісткістю їх розрахунків.

Унаслідок ефективного управління оборотними засобами в різних їх формах підприємство досягає фінансової та технологічної рівноваги у процесі його стратегічного розвитку.

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати:

- забезпечення безперервної та прибуткової роботи підприємства;
- зниження витрат на фінансування активів;
- прискорення обороту;
- максимізація прибутку підприємства;
- збереження ліквідності.

Можна зробити висновок, що для ефективної роботи підприємства потрібно постійно оптимізувати структуру та обсяг виробничих запасів, контролювати та звести до мінімуму витрати на їх зберігання, обслуговування. Завдяки цьому можливе підвищення платоспроможності підприємства, адже ефективне управління оборотними засобами забезпечує для підприємства технологічну та фінансову стійкість.

Список літератури

1. Любушина, Н. П. *Анализ финансово-экономической деятельности предприятия [Текст] : навчальний посібник / Любушина Н.П. – М. ЮНИТИ, 1999. – 473 с.*
2. Чернов, В. А. *Финансовая политика организации [Текст] : учеб. пособие / Чернов В.А. — М.: ЮНИТИ, 2003. — 247 с.*
3. Лиса О. В. *Особенности визначення потреби підприємства в оборотному капіталі [Текст] / О. В. Лиса. – Д.: ДНУ, 2006. – С. 603.*
4. Гуткевич, С. О. *Управління економічними ресурсами підприємства [Текст] : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / С. О. Гуткевич, О. І. Шаманська. – М. ЮНИТИ 2009 – 314 с.*
5. Бандурка, О. М. *Фінансова діяльність підприємств [Текст] : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов. – К. : Либідь, 2002. – 383 с.*
6. Шегда, А. В. *Економіка підприємства [Текст] : підручник / А. В. Шегда. – К. : Знання, 2006. – 614 с.*
7. Григор'єва, Т. Ю. *Управління оборотними засобами підприємства [Текст] : підручник / Т. Ю. Григор'єва. – К.: Либідь, 2010.*

РЕЗЮМЕ

Ногина Светлана, Шумикин Сергей, Шевченко Елена

Управление оборотными средствами предприятия

Рассмотрена экономическая сущность и особенности оборотных средств на предприятии. Особое внимание уделялось формированию, использованию и управлению оборотными средствами.

RESUME

Nogina Svitlana, Shumikin Sergiy, Shevchenko Olena
Management of working capital of enterprise

We have considered the economic essence and characteristics of working capital in the enterprise. Particular attention has been paid to the formation, exploitation and management of working capital.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2012 р.